Норуот күүһэ — көмүөл күүһэ !

ЭНСИЭЛИ

Нам улууһун хаһыата 1935 сыл алтынньы 5 күнүгэр торуттаммытэ

2001 с.
Алтынньы
11
күнэ
чэппиэр
№ 117 (8960)

(Улуус баһылыгын мунньаҕыттан бэлиэтээһиннэр)

Алтынньы 8 күнүгэр улуус баһылыгын мунньаҕар ИДьУО иһитиннэрбитинэн ааспыт нэдиэлэ саҕаланыытыгар улуустааҕы гимназия таһыгар сытар турбалары уорбуттар. 1 №-дээх поска 5 кг уонна 2 кг көлөпүнэ тиэйбит куорат олохтоохторо тутулуннулар. Нам с. олохтоохторо саанан ытыллан балыыһаҕа киирдэ. Хатырыкка эр киһи бэйэтигэр тиийинэн өлбүтэ билиннэ.

Граф Биэрэгэр Нам социальнай реабилитация училищетыгар бэрээдэги көрөр милиция участковайа наада диэн уонна арыгыны атыылааһыны бобор туһунан этилиннэ.

* * *

Баһаарынай этэрээт иһитиннэриитинэн баһаарга биирдэ ыҥырыллыбыттар, Граф Биэрэгэр көрүүтэ суох турар быраҕыллыбыт балыыһа умайбытын умулларбыттар. Хамаҕатта, Никольскай, Аппааны нэһилиэктэригэр сылдьан объектары бэрэбиэркэлээбиттэр. Ол түмүгүнэн овощехранилищелартан Никольскай киэнэ баһаартан куттала суох буолуу өттүнэн үчүгэй туруктаах, Хамаҕаттаҕа уонна Аппааныга бааллар ирдэбилгэ эппиэттээбэттэр. Хамаҕатта администрациятын гараһа сабылынна.

Нэһилиэк баһылыктарыгар туох баар объектарыгар баһаартан сэрэхтээх буолууну хааччыйалларыгар сурук ыытарга, баһаары ыыппыттары кытаанахтык буруйдуурга ыйыылынна.

* * *

МУ НУ ЖКХ этиитинэн бары котельнайдар итиини ыыттылар. Сорох трассалар тоҕо барыылара туоратыллан иһэр. СХТ-ҕа котельнайга комбикормовай завод дьиэтэ эбии холбонон сорох объектар тоҥор кутталланнылар. Ол курдук Чернышевскай уул. 41, 42 уонна ЖКХ гараһа тымныйдылар. Онон заводу автономнай оттуллуура көһөрөр эбэтэр атыннык быһаарар боппуруос үөскээтэ.

Дьокуускайга убаҕас оттугунан хааччыйыыга дуогабар баттанан 914 т нефть кэлиэхтээх. Былааннаммыт 3 тыһ. тн. чох ситэ тиэллэ илик. Улуус наадатын дьиҥинэн 5 тыһ. т чох сабар диэн бэлиэтэннэ. Чоҕунан хааччыллыы боппуруоһун улуус баһылыгын солбуйааччыта И. А. Васильев хонтуруолугар ыларыгар ыйыылынна.

* * *

Ленскэйгэ уустук балаһыанньа үөскээбит. И. А. Васильев этэринэн, бастаан ылыллыбыт 30 дьиэ сорудаҕын оннугар Ленскэй дьаһалтатын чуолкайдааһынынан улуус 23 дьиэни тутуохтаах эбит. Балаҕан ыйын 15 күнүнэҕи туругунан 14 дьиэ бэлэм. Хаалбыт тутуулуу, тутар матырыйаал уонна үбүлээһин көстүбэккэ, тохтоторго быһаарылынна. Арай өссө икки дьиэни тутарга ИЖС харчыта көстөн, 12 киһилээх Аппааны уонна Бөтүҥ биригээдэлэрэ үлэлии хааллылар. Атын тутааччылар төнүннүлэр. Үп буларга үлэ бара турар. Бу тутуурга маҥнайгыттан федеральнай үбүлээһингэ кыайан киирбэтэхпит, оттон республикаттан 6 мөл. солк.-даах үлэ ыытыллыбытыгар 3 мөл. солк. эрэ кэлбит. Тутуу министрин Ю. Н. Буслаев ыйаҕынан 6 дьиэни «Сахавнешстрой» уйунар буолбут. Оччоҕо үлэһиттэргэ хамнастарын сорҕотун төлүөхтэрэ. Хаалбыт дьиэлэргэ ЖКХ министерствотыттан кредитнэй ссуда ылар туһунан кэпсэтии барар. Ити харчы кэлэриттэн элбэх тутулуктаах, дьиэлэргэ киириэхтээх олохтоохтор онно эрэнэн атын сиргэ кыстыыргa сөбүлэспиттэр. Онон кыһын устата, саас бу дьиэлэри тутан бүтэриэхтээхпит. Үлэ бытаарбыт биричиинэтэ, үбүлээһин суоҕун таһынан, маҥнай ылыллыбыт бырайыактар уларыйыыларыгар сытар, улахан дьиэлэр тутуллуннулар. Ордук саҥа нуорманан үрдүк фундамент онгоруутугар тардыллыбыттар. Биир да прораб көстүбэтэҕэ атахтаата.

Ленскэйи чөлүгэр түһэрии бүтэн, Госкомиссияҕа туттардылар. Онон биһиги улууспутугар эмиэ бу үлэҕэ түмүк таһаарыллыахтаах диэн А. Н. Дьяконов өссө төгүл бэлиэтээтэ. Улуус ыыппыт биригээдэлэригэр сылдьыбыт 47 киһини таһынан ыччат тутуу этэрээтэ уонна улуустааҕы дьарыктаах буолуу кииниттэн барбыт дьон, биирдиилээн да барбыттар Ленскэйгэ үлэлээбиттэрэ, уопсайа 90-ча киһи. Ыччат отдела уонна дьарыктаах буолуу кииннэ ол дьону учуоттаан, хайдах үлэлээбиттэрин түмүгүн таһаарыахтарын наада.

* * *

Ветераннар сэбиэттэрэ уонна социальнай харалта управлениета ыытар кырдьаҕастар нэдиэлэлэрэ буола турар. Түмүгэ алтынньы 12 күнүгэр тахсар. Нам телевидениетынан анал биэрии көрдөрдүлэр, 20 ветеран куорат мэриятын ыҥырыытынан ыалдьыттаан, театрга сылдьан кэллилэр, пенсионердэр баанньыкка босхо сыыттылар. Намҥа балаҕанҥа «Төрөппүт оҕотугар, оҕо төрөппүтүгэр сыһыана» диэн көлүөнэлэр сыһыаннаһыыларыгар аналлаах төгүрүк остуол тула аҕа саастаахтар уонна эдэрдэр икки ардыларыгар кэпсэтии буолан ааста, онно ыччат кыттыыта мөлтөҕүн соц. харалта управлениетын начальнига В. И. Гуляева бэлиэтээтэ. 1 Хомустааххa 80-ча киһи кыттыылаах киэҥ, үчүгэй тэрээһиннээх кырдьаҕастар күннэригэр аналлаах биэчэр аастытын туһунан улуус ветераннарын сэбиэтин председателин солбуйааччыта К. Н. Тихонов эттэ, Н. В. Сивцев сыанналаах бэлэҕин - 3 сибиинньэни үбүлүөйдээх кырдьаҕастарга түҥэппиттэр. Социальнай харалтар 300 куул бүрдугу кыаммат кырдьаҕастарга анаан нэһилиэктэринэн түҥэппиттэр. Ону таһынан 10 т гуманитарнай көмө кэлбитин тарҕаппыттар. 200 куул рис куруппаны 2 Хомустааххa ыыппыттар.

Салгыы алтынньы 15-ниттэн Ийэ күннэрэ ыытыллаллар. Алтынньы 20 күнүгэр буолуохтаах, президент М. Е. Николаев кыттыылаах «Серце отдаю детям» диэн республикааҕы телерадиомарафоҥҥа көхтөөхтүк кыттарга улуус тэрилтэлэрэ, дьиэ кэргэн киинэ, улуустааҕы балыыһа бэлэмнэниэхтэрэ, хомуллубут үп сүрэхтэрэ, бүөрдэрэ ыалдьар оҕолору эмтииргэ, операциялыырга ыытыллыаҕа.

* * *

Улуус мунньаҕын председателэ Н. Н. Баишев икки депутат атын улууска көһөлөрүнэн мандаттара быһылларын туһунан биллэрдэ. Кэлэр Президент быыбарыгар үлэлиэхтээх территориальнай быыбардыыр комиссияҕа 8 киһи ананар. Быыбар тэрээһиннэрэ барыта болдьохтоох, бэйэтин кэмигэр ыытыллыахтаах, бэчээккэ, хаһыакка иһитиннэриллиэхтээх. Киин быыбардыыр комиссияттан аадырыс хаһаайыстыбалара чуолкайа суох нэһилиэктэр испииһэктэрин ыытар туһунан ыйытыы кэлбит, оннуҥтарыгар кыра да алҕастаах нэһилиэктэр (холобур, дьон паспордарыгар аадырыстара атын), кэлин булкуллуу тахсыбатын курдук, испииһэккэ ыйыллыахтара.

Бэлиэтэннэ Л. НОВГОРОДОВА

СР Президенин быыбарын көрсө

БЫЫБАРДААЧЧЫЛАР М.Е.НИКОЛАЕВЫ ОРДОРОЛЛОР

Республика Президенин дуоһунаһыгар билигин үлэлии сылдьар Президент М.Е. Николаевы норуот үөрэҕириитин тэрилтэлэрэ салгыы туруораллар. М.К. Аммосов аатынан Хатырык орто оскуолатын быыбардааччыларын мунньаҕар Николаев М.Е. кандидатуратын оскуола директора Корякина Я.Е. туруорда. Кини бэйэтин этиитигэр Михаил Ефимович элбэх кэскиллээх үлэни ыытта, үөрэххэ улахан болҕомтотун уурар диэн бэлиэтээтэ. Английскай тыл учуутала Дьяконова Л.Л. М.К. Аммосов, П.А. Ойуунускай курдук лидер интеллигенцияны салгыыр киһи Николаев М.Е. буолар, кинини өйүөхтэрэ диэн эрэнэбин диэтэ. Саха тылын учуутала Иванов С.Н. Михаил Ефимович Москва, Санкт-Петербург куораттарга Арктическай институттары астарда, улуустар киинэригэр үрдүк үөрэх филиаллара, техническэй үөрэх салаалара аһылыннылар М.Е. Николаевы кирдитээччилэр бааллар. Кини киһи киэнэ билиилээҕэ, культуралааҕа диэтэ.

Кэпсэтиигэ кыттыбыт социальнай педагог Ядрихинская Д.Г., психолог Аргунова О.Г. бэйэлэрин этиилэригэр Николаев М.Е. чөл, доруобай олоҕу тутарга, тыа ыалын экономикатын тупсарарга туһуламмыт үлэтин биһириибит диэн эттилэр.

II Хомустаах орто оскуолатын коллектива быыбардааччыларыгар Саха Республикатын Конституциятын уонна быыбар сокуонун, Президент дуоһунаһыгар турбут кандидаттар тустарынан информациялары Олесов Т.Т. оҥордо. Оскуола директора Слепцов Н.В. бэйэтин этиитигэр кэнники 10 сылга барбыт политическай да, экономическай да уларыйыылар билигин үлэлии сылдьар Президент үлэтин кытта ыкса сибээстээхтэр диэтэ. Кочегар Семенов П.К. Президент эдэр ыаллары өйүүр политикатын астынан туран бэлиэтиибин, билигин рынок кэмигэр дьиэ туттар киһи, ордук тыа киһитэ үбү-харчыны булан дьиэ туттара ыарахан. Ону Михаил Ефимович үһүн болдьохтоох, өссө элбэх оҕолонноҕуна бырыһыана аҕыйыыр, олох да сотуллар кредит политикатын оҥорбута хайдаллаах диэтэ. Оскуола повара Неустроева А.А. Николаев М.Е. үлэлиир сыллара саамай ыарахан сыллар этэ, хамнас кырата, кэлбэт буолуута, тиийиммэт-түгэммэт буолуу да баара. Кэлин сылтан сыл аайы олохпут тупсан иһэр. Тыа хаһаайыстыбатын бородууксуйатын туттарыы, аҥардас быйыл үүппүтүн харчыга туттаран үөрдүбүт. Бу үлэтин салгыы турарыгар баҕарабын.

Кэпсэтиигэ кыттыбыт Артемьев С.М., нуучча тылын учуутала Юшкова М.Д. бэйэлэрин санааларын үллэһиннилэр.

Алтынньы 6 күнүнээҕи туругунан М.Е. Николаевы улуус 46 тэрилтэлэрэ - үөрэх тэрилтэлэрэ, сибээс ситимин уонна «Сахателеком» холбоһуктаах мунньахтара, «Намгазстрой» ПМК, «Ленагаз», пенсионнай фонда коллективтара туруордулар.

Түбэ нэһилиэгиттэн орто оскуола, детсад, ЖКХ, балыыһа, культура дьиэтэ, производственнай кооператив коллективтара, ветераннар уопсай мунньахтара туруордулар.

Е. ДЬЯКОНОВА

«Сахам сирэ — XXI үйэҕэ»

ТҮМҮК КУҺАҒАНА СУОХ

Айылҕа барахсан быйыл эмиэ биһиги уйаммытын-хатаммытын бэрэбиэркэлээн көрдө. Сааскы халааммыт уута улахан хоромньуну оҥорон ааста, 4 бөһүөлэктэрбит уута бардылар. Улууска быйыл сайын халаан хоромньутун чөлүгэр түһэриигэ элбэх үлэлэр ыытылыннылар. Ол былааннаах үлэлэр үгүстэрэ бүтэн түмүктэнэр турукка киирдилэр. Биһиги улахан махталбытын тиэрдиэхпитин баҕарабыт бары чөлүгэр түһэрии үлэтин кыттыылаахтарыгар, көмөлөспүт тэрилтэлэргэ уонна тоһоҕолоон туран тутааччыларга, боростуой үлэһит дьоҥҥо.

Биһиги алдьархайбытын өйдөөн Россия правительствота, республика Президенэ Николаев М.Е. уонна правительство улахан кыһамньыларын ууран, чөлүгэр түһэрии үлэтигэр үбү көрүүнү, үлэни тэрийии түбүгүн, кыһаллаҕына бэйэлэригэр ылынан улахан хамсааһыны таһаардылар.

Улууска халаан кэнниттэн тута хоромньуну аҕаарга, чөлүгэр түһэрии үлэлэрин ыытарга анал комиссиялар тэриллэн үлэлээбитинэн барбыттара. Хоромньуну аҕыны үлэтигэр эмсэҕэлээбит нэһилиэктэр дьаһалталарын специалистара, улуус дьаһалтатын экономикаҕа управлениета (нач. Дьяконова Т.М.), тэрийэр отдел (сэб. Жиркова М.В.), улуус кыл. архитектора Дьяконов Н.Г. күнүстэритүүннэри үлэлээн, аҕаан-суоттаан 60501.8 тыһ. солк. суумалаах чөлүгэр түһэрии үлэлэрэ барыахтаахтарын көмүскэзэтилэр. Онон кинилэр сыралаах үлэлэрин түмүгэр биһиги улууспут Ленскэй куорат, Томпо улууһун кэннилэриттэн саамай улахан чөлүгэр түһэрии үлэлэрэ харчы суумаларын көмүскэзэтэ уонна ону туһанарыгар кыах үөскэзэтэ.

Улуус баһылыгын дьаһалынан 14 киһиттэн састааптаах чөлүгэр түһэрии үлэлэрин сүрүннүүр, дьаһайар улуус баһылыгын 1 солбуйааччы Попов В.А. салайааччылаах оперативнай штаб тэриллэн үлэлээтэ. Штаб нэдиэлэ аайы иккитэ мунньахтаан, үлэ барыытыгар туох итэҕэс тахсарын, тутуу матырыйаалынан хааччыйыы, үбүлээһин боппуруостарын, тутуллар объектар тутуулларын хаачыстыбатын хонтуруоллаан үгүс үлэни тэрийдэ.

Штаб чилиэннэриттэн нэһилиэктэргэ эппиэттэзэхтэринэн ананан улуус баһылыгын солбуйааччы Горохов Н.Х. - Үөдэйгэ, улуус Мунньаҕын депутата Федоров А.А. - Граф Биэрэгэр, Тихонов К.Н. - II Хомустааххa чөлүгэр түһэрии үлэлэрин быһаччы хонтуруоллаатылар. Социальнай-культурнай объектарга ыытыллар үлэлэргэ гостехнадзорунан Румянцев Т.Д. үтүө суобастаахтык, үрдүк таһымнаахтык, үтүмэн элбэх докуумуону барытын бэйэтэ бэлэмнээн улахан көмөнү оҥорбутун махтанан бэлиэтиибит. ЖКХ объектарын гостехнадзорунан Петров В.Р. сүрдээх эппиэтинэстээхтик үлэлээтэ. Маны таһынан штаб чилиэнэ Эверстова Н.Е. тэрийэн агитационнай бригээдэ улуус нэһилиэктэринэн сылдьан концертаан, сонуннары кэпсээн сэргэхситтэ. УКС нөҥүө бары ыытыллар үлэлэргэ подрядчиктар дуогабар түһэрсэн, ыытыллар тутуу графиктара оҥоһуллан, тутуу матырыйаалларын булуу, бригээдэлэри хааччыйыы боппуруостара, ону таһынан элбэх тэрээһин үлэлэр, үлэ режимин, тутуу хаачыстыбатын көрүү бу штаб ыыппыт үлэтин сүрүн хайысхалара.

Республика уонна РФ правительстволара бигэргэппит чөлүгэр түһэрии үлэлэрэ ыытыллар объектарынан: культураҕа - 2 кулууп, 1 библиотека, доруобуйа харыстабылыгар - 4 балыыһа, үөрэххэ 25 араас тутулар киирбиттэрэ, барыта 32 объект. Ону таһынан 35 муниципальнай олорор дьиэлэргэ 13 котельнайга элбэх ититэр системаҕа чөлүгэр түһэрии үлэлэрэ ыытылыннылар. Бу үлэлэргэ социальнай-культурнай объектарга 13781 тыһ. солк. үп көрүллүбүтүттэн 2728 тыһ. солк. киирдэ (19.7%). ЖКХ объектарыгар 15257 тыһ. солк. бэрилиннэ 5.088 тыһ. солк. (33.3%), олорор дьиэ фондата 2855 тыһ. солк. - 1092 тыһ. солк. кэллэ (38.2%). Уопсайа 40454 тыһ. солк. үп көрүллүбүтүттэн 31720 тыһ. солк. үлэ оҥоһулунна (78.4%), ити сууматтан киирбит харчыта 10462 тыһ. солк. тэҥнэстэ (25.8%). Көстөрүн курдук көрүллүбүт үптэн харчы олус кыра кэлэн чөлүгэр түһэрии үлэлэргэ улахан атахтааһыны таһаардылар. Тутуурга үлэлээбит биригээдэлэргэ, тутуу матырыйаалын хааччыйбыт тэрилтэлэргэ, биирдиилээн дьоҥҥо элбэх иэс тарыста. Тутааччылар үпхарчы суох диэбэккэ, кэтэһэн олорбокко сүрдээх элбэх үлэни ыыттылар. Ордук чорботон махтал иһирэх тылларынан ахтан бэлиэтиибит Үөдэйгэ үлэлээбит биригээдэни салайбыт Яковлев В.Д. начальнай оскуола тутуута, Эверстов Д.А. - детсад, Афанасьев А.И. - детсад спортсаалын, кулуубу өрөмүөннээбит АО «Промкомбинат» (сал. Румянцев М.И.), Партизан нэһилиэгэр - Гуляев С.С., Трофимов И. балыыһа өрөмүөнэ, Граф Биэрэгэр - Хабаров Т.В. Детсад өрөмүөнэ, Алоян Р.О. — оскуола, Гатиев М.Х. - кулууп үлэтэ. Эмсэҕэлээбит нэһилиэктэр баһылыктара Соловьев М.Д., Гуляев Ф.Д., Новгородов А.Г. тутууну быһаччы тэрийсибит, салайбыт Свинобоев М.И., Алексеев В.Г., Слепцов Ю.И. үрдүк эппиэтинэстээхтик, баар кыахтары толору туһанан, олохтоох дьону үлэҕэ көҕүлээн туруоран элбэх үлэни ыыттылар. Ол түмүгэр Үөдэйгэ 4 саҥа котельнай тутулунна, начальнай оскуола оҥоһулунна, детсадка салгыы спортсаала, саха балаҕана тутулуннулар, кулууп, интернат капитальнай өрөмүөннэрэ ыытылыннылар. Партизаҥҥа балыыһаҕа куукуна дьиэтэ салҕанна, толору капитальнай өрөмүөн барда, баанньыкка уонна котельнайыгар капитальнай өрөмүөн оҥоһулунна, гаражка саҥа котельнай тутулунна. Граф Биэрэгэр - детсадка салгыы оҕолор үөрэнэр дьиэлэрэ салҕанна, толору капитальнай өрөмүөн барда. Участковай балыыһа ис тутула барыта саҥардылынна. Оскуолаҕа олус элбэх үлэ баран саҥатыгар түстэ. НУСР ЛПЗ дьиэтэ спортивнай саалаҕа кубулуйан оҥоһулунна, таас кулууп үлэтэ ситиэр дылы толору оҥорорго быһаарыллан элбэх үлэ барда, саҥа дьылга диэри үлэҕэ киллэрэр сорук турар.

Ити объектартан ураты атыттарга барыларыгар оҥоһуллуохтаах, ыытыллыахтаах өрөмүөннүүр үлэлэр барыта толорулуннулар. Онон улуус үрдүнэн бу нэһилиэктэргэ өтөрүнэн барбатах үгүс үлэлэр ыытылыннылар, сэргэхсийии таһаарылынна.

Нэһилиэктэр 13 котельнайдарыгар, ититэр системаны уларытыыга бэдэрээттэһэн СУ-98 тэрилтэ (сал. Романов А.А.) олус тахсыылараахтык, хаачыстыбалаахтык үлэлээбитин бэлиэтиибит уонна махтанабыт.

Хомойуох иһин, үлэҕэ итэҕэс-быһаҕас эмиэ элбэх. Ол курдук Партизан бөһүөлэгэр саҥа детсад тутуута матырыйаалынан хааччыллыыта кыайтарбакка олус уустук балаһыанньа үөскээтэ. Тутуу маһынан хааччыйыах буолбут тэрилтэлэр харчыларын ылан баран кыайан бириэмэтигэр биэрбэтилэр. Граф Биэрэгэр муниципальнай олорор уопсай дьиэлэр өрөмүөннэрэ үчүгэйдик барбатылар. Үөдэйгэ саҥа балыыһа дьиэтин тутарга былааннаннан баран үлэтэ кыайан ыытыллыбата. Саҥа таас оскуолаҕа былааннаммыт үлэлэр эмиэ олоххо кыайан киирбэтилэр. Бу итэҕэстэр улуустааҕы УКС тэрилтэтэ (сал. Москвитин А.И.) тэрээһин үлэтэ мөлтөҕө, специалистар профессиональнай эппиэтинэстэрэ тиийбэтэ төрүөт буолла. Кэнэҕэскитин улууска капитальнай тутууну ыытыыга улуус баһылыгын солбуйааччы Васильев И.А. элбэх былааннаах, тэрээһиннээх үлэни ыытара эрэйиллэр.

Бу ый иһинэн улуус дьаһалтата ыытыллыбыт үлэлэри ырытан түмүк оҥорор киэҥ ыҥырыылараах мунньаҕы ыытары былаанныыр. Онно бары үчүгэйдик үлэлээбит биригээдэлэри чиэстээһин, эҕэрдэлээһин тэриллиэ, уопсай түмүк тахсыаҕа.

В.А. ПОПОВ,
улуус баһылыгын бастакы солбуйааччы

УЛУУСКА КЫРДЬАҒАСТАРГА АНАЛЛААХ НЭДИЭЛЭ БАРА ТУРАР

ИККИ КӨЛҮӨНЭ КӨРСҮҺҮҮТЭ

Кырдьаҕастар Балаҕаннарыгар үлэ ветераннара уонна ыччаттар тематическай төгүрүк остуолга түмсэн «Саахырбыт дьоҥҥо төрөппүт оҕолорун болҕомтолоро» темаҕа санааларын атастастылар.

Педучилищеттан 6 студенткалар кыттыыны ыллылар. Чурапчы улууҥуттан Мындаҕаайы нэһилиэгиттэн үөрэнэ кэлбит Дьячковская Юлия дьиэ кэргэҥҥэ төрөппүт оруола улаханын, ийэ-аҕа таптала, көрүүтэ-истиитэ ханнык баҕарар кэмҥэ наадалаҕын бэлиэтээтэ. Юлия бииргэ төрөөбүттэригэр саамай кыралара, атаахтара эбит. Бары киниттэн аҕа саастаах буоланнар кыраларын көрөллөр-истэллэр. Ол эрээри Юлия бииргэ төрөөбүт инилэрин, ийэтин-аҕатын сылаас таптарыгар угуттанан, өйөбүллэрин ылан, оҕо саһыгар дьоллоохтук улаатан билигин студенныы сылдьарын туһунан кэпсээтэ.

Юлия атаахтаан куһаҕан кэмэлдьигэ сыстыбакка олоххо, үөрэхтэ эпиэтинэстээҕин толору өйдүүр эбит диэн төгүрүк остуол кыттыылаахтара итэҕэйдибит уонна үөрэҕин кыһатын ситиһиилэхтик бүтэрэн үчүгэй специалист тахсыа диэн бүк эрэннибит.

Партизантан сылдьар эдэр ийэ, хаһаайка Новгородова Туяра Степановна төрөппүттэрэ оҕолорун иитиилэригэр болҕомтолорун ууралларын, бииргэ төрөөбүттэр бары үрдүк, орто үөрэх тэриллэлэригэр үөрэнэ сылдьалларын, дьиэтин-уотун, кыра оҕотун таптыырын туһунан истиҥ-иһирэх тылларынан кэпсээтэ. Төрөппүттэргэ эйэҕэс сыһыанынан, ыал буолан бэйэни көрүнэн кинилэр кыһалҕаларын аҕыйатан, санааҕа ылларбакка сыыттахтарына чэгиэнчэбдик буолуохтара, үйэлэрэ уһуоҕа диэн санаатын түмүктүүр.

Онтон, Мордосова Саргылана Ивановна, нэһилиэк учаастактааҕы балыыһатын медсестрата, Партизаҥҥа кийиит буолан кэлбитэ уонча сыл буолла.

Төрөөбүт сириттэн-уотуттан тэйэ сылдьар киһиэхэ, бииргэ төрөөбүттэр, төрөппүттэр ахтылҕаннаахтарын, кинилэри санаа ымыыта оҥосто сылдьарын, ол да буоллар, манна алаһа дьиэтэ, үс оҕото, таптыыр кэргэнэ баалларын күндүтүк саныырын иһитиннэрдэ. Төрөппүт пенсиятыгар эрэ наадыйбакка, кини үтүө сүбэтигэр, көмөтүгэр суолта бэриллиэхтээҕин бэлиэтээтэ.

Хамаҕатта орто оскуолатын учуутала Парникова Ю.Ю. оҕо иитиитигэр хаһан баҕарар төрөппүт оруола улаханын, оҕо личность быһыытынан сайдыытыгар төрөппүт эппиэтинэһин туһунан бэйэтин санаатын атастаста.

Ити курдук эдэрдэр олоҕу сөптөөхтүк өйдүүллэрин этэллэр-кэпсииллэрэ истэргэ олус үчүгэй.

Онтон, төгүрүк остуолга кэлэн кыттыыны ылбыт бары ветераннар бэйэлэрэ олорон кэлбит олохторун, үлэлэрин-хамнастарын туһунан ыччаттарга кэпсээтилэр. Ол курдук, педагогическай үлэ ветерана Хатырык орто оскуолатын учуутала Романова А.К. саха киһитигэр сахалыы ас-үөл этигэр-хааныгар чугаһын, туһалааҕын, бириэмэтигэр астаан аһаатахха эмтиир хаачыстыбалааҕын ыйда.

Педагогическай үлэ ветерана сахалыы сиэриттуому тутуһуу туһунан кэпсээбитин эдэрдэр сэҥээрэн иһиттилэр.

І Хомустаахтан тыыл, үлэ ветерана Атласов П.И. кытаанах, кыһалҕалаах кэмнэргэ улаатан, олоҕун устатыгар үлэни эрэ өрө туппутун туһунан иһитиннэрдэ.

Кырдьык даҕаны, Павел Иванович кэргэнинэн Анна Семеновналыын элбэх саҥата суох дьон. Оҕолоро төрөппүттэрин холобуругар сэмэйдик улаатан, дьулуурдаахтык үөрэнэ, үлэлии сылдьалларын билэбит.

Ытыктанар, убаастанар ийэ Варвара Степановна Попова оҕолоро улаатан бэйэлэрэ талбыт идэлэринэн үөрэнэн үлэлии сылдьалларын билиһиннэрдэ. Оҕону элбэхтик мөхпөккө, бириэмэтигэр утутан, туруоран, мин ньигэс, тотоойу аһынан аһатан, ыраас таҥаска сырытыннардахха оҕо кыра эрдэҕиттэн дьиэҕэ-уокка тардыһар, төрөппүтү убаастыыр буоларын, оҕону дьиэ кэргэҥнэ үлэҕэ үөрэтэр ордук туһалааҕын бэлиэтиир. Варвара Степановна ытык, муударай сүбэтин ылынан аҕыс оҕо бары эйэ-дэмнээхтик үлэлээн, ньир-бааччы ыал буолан олороллоруттан, сиэннэрин тапталларынан кынаттанан үөрэр-көтөр.

Онтон, Нам 2 №-дээх орто оскуолатын учуутала Софронова Зинаида Данхановна сахалыы ыраастык билэр буолан, ким тугу кэпсэппитин барытын истэр. Кини бэйэтин санаатын үллэһиннэ. Педагогическай үлэ ветерана, норуот үөрэҕириитин туйгуна, 38 сыл устата эдэр көлүөнэни иитиигэ-үөрэтиигэ үгүс сыратын ууран үлэлээн кэллэ. Бу сыллар усталарыгар төһө элбэх ыччаты үлэҕэ, үөрэххэ уһуйбута буолуой, аҕаан сиппэккин. Зинаида Данхановна биэс оҕо тапталлаах ийэтэ. Кини дьиэтигэр-уотугар сатаабата диэн туох да суох. Таҥаһы, түүлээҕи тигэртэн, баайартан саҕалаан, компоту, оҕуруот аһын кэнсиэрбэлээһин арааһын, иэдьэгэйи, сыры астааһыны уо.д.а. киниттэн сүбэлэтиэххэ сөптөөх. Кини кэргэнинэн Михаил Романовичтыын оҕолорун көрөн-истэн, бүөбэйдээн улаатыннаран, талбыт идэлэригэр үөрэттэрэн, үлэ-олох үөһүгэр сылдьаллар.

Ити курдук, улуус бочуоттаах гражданина Замятин Терентий Иванович, Партизан нэһилиэгин биир төһүү ыалын аҕата, үлэ ветерана Жирков В.П., элбэх оҕо ийэтэ, эдэр эбээ, Хамаҕатта нэһилиэгин актыыбынай общественницата Заровняева Анна Захаровна, ытык кырдьаҕас, тыыл-үлэ ветерана, күн күбэй ийэ Сивцева Матрена Никифоровна төгүрүк остуолга санааларын атастастылар.

Түмүгэр, саха норуотун сиэринэн даҕаны, көлүөнэттэн көлүөнэҕэ бэриллэр үгэстэринэн саахырбыт дьоҥҥо төрөппүт оҕолоро болҕомтолорун ууран, көрөр-истэр, убаастыыр сиэри туһалларыгар сүбэлэр этилиннилэр. Аны өссө да маннык тематическай «Төгүрүк остуоллары» тэрийэн ыытарга уонна маннык мероприятиеларга аҕалар, эр дьон элбэхтик кыттыыны ылалларыгар баҕа санааларын биллэрдилэр.

С. КОБЯКОВА,
улуустааҕы «Знание» общество председателэ

Хаартыскаларга: «Төгүрүк остуол» кыттыылаахтара: кырдьаҕастар уонна студеннар.

В.СЫРОМЯТНИКОВ
түһэриилэрэ

ХАТЫРЫК ЫТЫК КЫРДЬАҒАСТАРА

Саахыран, кырдьан истэх ахсын бииргэ үлэлээбит-хамнаабыт дьонуҥ эйиэхэ ордук чугас хаануруу, табаарыс-доҕор буолаллара күүһүрэн иһэргэ дылы. Бэйэ-бэйэни өйдөһүү, өйөһүү наада буолар быһыылаах. Олох сокуонун быһыытынан Аҕа дойду Улуу сэриитигэр кыттыбыттар, тыылга үлэлээбит кырдьаҕастар сэттэ уоммутугар чугаһаан сэттэ уоммутун, аҕыс уоммутун аахан, этэргэ дылы кэннибит уһаан, иннибит кылгаан истэхпит эбээт. Ону хайыыр да кыах суох.

Ол гынан баран олорон ааспыт олоххун эргитэ саная көрдөххүнэ, төһө да эриирдээҕин-мускуурдааҕын иһин, үгүс өттө үлэхамнас үөһүгэр, дьон ортотугар сылдьыы, олох олорон, таптал итии сылааһынан угуттанан, оҕо-уруу төрөтөн дьоллоохтук олорбуккун санаатаххына, билигин да санаан күүһүрэр, олоххо тардыһыыҥ улаатар. Бу орто дойдуга төрөөн кэнигэр хаалар кэнчээри ыччаттардаах, бар дьоҥҥор наар үтүөнү оҥорбут буоллаххына, ама «дьоллоохтук олорботум» диир аньыыта бэрт буолаа ини.

Мин Нам оройуонун Хатырык буоругар үктэммитим номнуо 40-са сыла чугаһаата. Кэргэмминээн Елизавета Васильевналыын баччаанҥа диэри үлэлээн-хамнаан, элбэх оҕону иитэн-улаатыннаран, ыал оҥортоон, сиэн үөһэ сиэннэнэн, элбэх табаарыстаан-доҕордонон, этэҥҥэ дьол-соргу аргыстаах олорон кэллибит.

Пенсияҕа тахсан баран нэһилиэк кырдьаҕастарын сэбиэтин ноҕоруускa быһыытынан салайбытым сэттэ сыл буолла. Ити усталаах туоратыгар улууска да, нэһилиэккэ да ыытыллар кырдьаҕастар мероприятиеларыгар төһөлөөх кыттыбыппыт буолуой. Соросор эдэр саспытын эргитэн спортивнай да күрэхтэһиилэргэ кыттан, ыллаан-туойан, үҥкүүлээн, оонньоонкөрүлээн чахчы эдэрбитигэр түһэрбит. Итиннэ улууспут ветераннарын сэбиэтин председателэ Матрена Васильевна Петрова өнөтө, оруола улаханын бэлиэтиэҕи баҕарыллар. Атын нэһилиэктэр кырдьаҕастарын кытта хардарыта сылдьыһан көрсүһэр үтүө үгэс олохсуйбута олус үчүгэй. Быйыл сайын І Хомустаах кырдьаҕастарын ыҥырыыларынан баран дуоһуйа сынньаммыппыт, бэйэбэйэбитин көрсөн билсибиппит, оонньоообуппут-көрүлээбиппит эмиэ умнуллубат түгэн.

Хатырык нэһилиэгэр билигин да олох үөһүгэр сылдьар, эдэр дьоҥҥо холобур буолар, чиэһинэй, көнө, үтүө суобастаах ытык-мааны кырдьаҕастары хаһы да ахтыахха сөп. Кинилэр истэригэр 86 саастаах Корякин Гаврил Ильич, саахын тухары колхоз, совхоз чулуу булчута, төһөлөөх кылааннаах түүлээҕи бултаан судаарыстыбаҕа туттарбыта, эһэни, бөрөҥ, тайаҕы да бултаан дьонун-сэргэтин үөрдүбүтэ, аһаппыта-сиэппитэ буолуой. Төһө да саахырдар быйыл саҥа дьыллааҕы баал-маскарадка кыттыбыта киһини үөрдэр.

80-са саастаах тыыл ветерана сэрии саҕана, сэрии да кэнниттэн госстрах бастыҥ агена, кэлин эргиэн систематыгар уһуннук үлэлээбит Слепцова Евдокия Алексеевна билигин да олоххо актыыбынай, Аҕа дойду Улуу сэриитин кыттыылааҕын огдообото. Үлэ, тыыл ветерана, РСФСР үтүөлээх учуутала Дьяконов Лазарь Александрович төһөлөөх эдэр көлүөнэни үөрэппитэ-иппитэ буолуой. Саахыматчыт бэрдэ. Билигин да хормуоскаҕа ыллыы-ыллыы оонньоон дьиэрэттэҕинэ киһи оччо кырдьаҕас диэбэт киһитэ. Марков Дмитрий Филиппович - үлэ, тыыл ветерана, Чурапчы көһүүтүн кыттыылааҕа. Сэрии саҕана күүс өттүнэн Кэбээйигэ көһөрүллэн төһөлөөх эрэйи-муҥу эҥэрдэспитэ буолуой. Сэрии кэнниттэн Хатырыкка кэлэн олохсуйан колхозка, совхозка уһуннук биригэдьиирдээн, тутууга үлэлээн Дмитрий Филиппович дуо дэппит киһи. Бэйэтэ тойуксут бастыҥа. Нэһилиэк ыһыаҕа кини тойуга суох аһыллыбат.

Петров Афанасий Николаевич - үлэ, тыыл ветерана. Техникаҕа улахан дьоҕурдаах, талааннаах киһи. Суоппар, тракторист, комбайнер, рационализатор, токарь, механик идэлэрдээх. Элбэх оҕо аҕата, дьиэ кэргэн баһылыга. Кэргэнинээн Мария Павловналыын 2000 сылга бииргэ олорбуттара 50 сылын оҕолоро тэрийэн бэлиэтээбиттэрэ. Дьоллоох ыал.

Итини таһынан нэһилиэккэ ытыктанар ытыкмааны кырдьаҕастары элбэҕи ахтыахха сөп: Винокурова Матрена Алексеевна - педагогическай үлэ ветерана, норуот үөрэҕириитин туйгуна, улуус бочуоттаах гражданина, «Бочуот Знага» орден кавалера. Дьяконов Никита Михайлович - Аҕа дойду Улуу сэриитин актыыбынай кыттыылааҕа. Быйыл балаҕан ыйыгар 80 саахын туолла. Педагогическай үлэ ветерана. Улуус бочуоттаах гражданина. Сэриигэ 1942 с. ыҥырыллан баран 1946 с. дойдутугар эргиллибитэ. Чахчы уоттаах сэриигэ кыттыбыт буойун буолар. Элбэх куораты, ол иһигэр Брест, Варшава куораттары, Польшаҕа Торунь кириэппэс-куораты босхолоспута. Сэриттэн «Хорсунун иһин», «Варшаваны босхолоохун иһин» мэтээллэрдээх кэлбитэ. Ити алдьархайдаах уоттаах сэриттэн биирдэ буулдьа таарыйбакка эргиллибитэ, ол иһин «Буулдьа булбатах буойуна» диэн хаһыакка суруллан турар. Чахчы дьоло тосхойдоҕо.

Татаринов Иннокентий Афанасьевич - Аҕа дойду Улуу сэриитин кыттыылааҕа. Учуутал идэлээх, норуот үөрэҕириитин туйгуна, улуус бочуоттаах гражданина. Быйыл ахсынньы ыйга 75 саахын туолуо. Советскай-партийнай үлэһит. Хатырыкка уһуннук сэбиэт председателинэн үлэлээн дьон-сэргэ авторитетынан туһаммыт, улахан үтүөлээх кырдьаҕас.

Сэрии ветераннара Куличкин Григорий Федотович, Слепцов Петр Игнатьевич дьон-сэргэ ытыктыыр, бэйэлэрин кэмнэригэр үлэ бөҕөнү үлэлээбит, үтүө суобастаах кырдьаҕастар. Үлэ, тыыл ветераннара кэргэннии Винокуров Иннокентий Афанасьевич, Варвара Ивановна - герой-ийэ, элбэх оҕону төрөтөн, иитэн үлэһит, ыал оҥортоон нэһилиэккэ, улууска ытык ыал, дьиэ кэргэн аатын ылбыттара. Хатырыкка Атамай учаастагын баһылаан олороллор диэтэххэ омуннаахын буолуо суоҕа.

Собакин Егор Кириллович - үлэ, тыыл ветерана. Колхоз, совхоз биир бастыҥ тракториһа. Ветераннар ыытар дьаһалларыгар биир актыыбынай кыттааччы. 1958-1966 сс. Мирнэй куораты тутууга үлэлэспит улахан үтүөлээх. Иванов Семен Никифорович - учуутал, үлэ, тыыл ветерана. СР үтүөлээх учуутала. Билигин да үлэлиир. Конферансье бэрдэ. Киэҥкуоҥ, чөлөккөй куолаһынан ыллаан-туойан, чабырҕахтаан турдаҕына чахчы сэргэх киһи.

Саастарын тухары салайар үлэҕэ сылдьыбыт үлэ, тыыл ветераннара Рехлясов Егор Павлович, Спиридонов Иван Николаевич чахчы бу нэһилиэк социальнай-экономическай сайдыытыгар улахан үтүөлээх-өҥөлөөх дьон. Улуус бочуоттаах гражданнара. Егор Павлович М. Аммосов аатынан колхоз парткомун секретарынан, колхоз председателинэн таһаарыылаахтык үлэлээбитэ. М. Аммосов аатынан совхоз рабочкомун бастакы председателэ. Иван Николаевич эдэр саахыгар Амакинскай Саха сиринээҕи геофизическай экспедицияларга, Кэмпэндэйи нефтеразрездка рабочайынан үлэлээбитэ. Бэйэтэ Сунтаартан төрүттээх. М. Аммосов аатынан совхозка икки сыл солбуйар, 10-са сыл совхоз директорынан совхоһу өрө көтөҕөн Үлэ Кыһыл Знамята орденынан наҕараадаламмыта.

Үлэ ветерана, икки «Бочуот Знага» орденнар кавалердара, Маймаҕа олохтооҕо, аатырбыт ыанныксыт, ыччат наставнига Жиркова Мария Николаевна, кини оҥорбут үтүөтүн ама ким умнуой. Мария Николаевна улуус бочуоттаах гражданина, улуус ветераннарын сэбиэтин чилиэнэ.

Нэһилиэккэ үтүөлээх ытык кырдьаҕастар элбэхтэр. Олору бу кылгас ыстатыйаҕа барыларын хабар кыаллыбат. Дьэ ити курдук, Хатырык ытык кырдьаҕастара XXI-с үйэни сүһүөхтэрин үрдүгэр сылдьан, олоҕу өссө да салгыы олорор, оҕолоругар, сиэннэригэр күүс-көмө, өйөбүл буолар баҕалаах көрүстүлэр.

Саахырбыт дьон күннэринэн эһигини, нэһилиэк ытык-мааны кырдьаҕастарын истиҥник эҕэрдэлээн туран, өссө уһуннук, дьоллоохтук олоруҥ диэн алгыс тылбын тиэрдэбин.

Николай СИВЦЕВ,
нэһилиэк ветераннарын сэбиэтин председателэ, улуус бочуоттаах гражданина

Чөл олох - олохпут түһэ

ӨССӨ БИИРДӘ ЭКОЛОГИЯ ТУҺУНАН

Оҕо эрдэхтэриттэн, экология диэн өйдөбүлү чиҥник, этигэр-сиинигэр иҥэрэрдии өйдөтөр үлэни ыыттахпытына, биһиги дьиҥнээх, өй-санаа өттүнэн бэриниилээхтик сыһыаннаһар дьону, кэлэр үйэҕэ иитэн бэлэмниэхпит дуу диэн өйдөбүл уруккуттан үүйэ-хаайа туппута ыраатта.

Биһигини тулалыыр эйгэни, ол аата айылҕаны, хайа күн киһи үөскүөҕүттэн ыла, баламаттык, алдьатыылаахтык сыһыаннаһан барбыта. Ол кэлин, өссө техника, наука сайдар тэтимигэр, диринҥник, түргэн тэтимнээхтик ыарахан, хаһан да оспот гына үлтү ньыһыйыы, күл-көмөр оҥоруу, чөлүгэр түспэт гына маһын-отун солоон бааһына оҥоруу, асфальт суолу оҥоруу, сирин баайын сомсон ылыы... онтон да атын ыарахан содуллары оҥорбуппут. Кыбыстыбакка эттэххэ, кэлэр кэскил ыччаттарбытыгар «арыы кыыс» айылҕаны хаалларбатыбыт.

Ол иһин, мин испэр уһуннук күүтэ, илдьэ сырыттым, баҕар ким эрэ суруйуо диэн көһүтэ сатаан баран маннык-тары олохтуоҕуҥ диэн этээри ґынабын.

БАСТАКЫТЫНАН, КИҺИ ЭКОЛОГИЯТА

Бу, оҕо хара маҥнайгыттан, күн сирин көрөөт, кини ыраас, баай айылҕаҕа тахсыахтаах. Кини ийэтигэр-аҕатыгар, онтон детсадка, оскуолаҕа иитиллэр. Ол былаһын тухары, хайдах айылҕа харыстабылын киһитэ буоларын быһыытынан ыраас, чэбдик, таҥаһа-саба, ис дуураата, туттар быһыыта, тулалыыр эйгэтигэр, дьоҥҥо-сэргэҕэ, табаарыстарыгар холобур буолар ыраас дуураалаах, киэҥ айылҥылаах, чараас майҥылаах, көссүө-сэмэй быһыылаах, айылҕа киэн туттар, чугас, ылгын уола, кыыһа буола иитиллэн улаатыахтаах. Ити анал детсад, оскуола программаларынан дьаныйыыны бүтэриэр диэри иҥэриллиэхтээх. Онон, кыра эрдэҕиттэн оҕо, биһиги былыргы өбүгэлэрбит айылҕаҕа хайдах убаастабылынан сыһыаннаһаллары диринҥник иҥэриммит киһи, кырдьыар диэри айылҕа чугас, истиҥ табаарыһа, харыстанньаҥа буола сыһыаннаһыа дии саныыбын.

ИККИҺИНЭН, ДЬИЭ-УОТ ЭКОЛОГИЯТА

Бу аныгы үйэ ыччатын материальнай төрдө, инники олоҕор тирэнэр олбоҕо буолуохтаах. Ким хайдах усулуобуйаҕа, дьиэҕэ-уокка иитиллибититтэн улахан тутулуктаах. Оттон дьиэ-уот тэрилэ биһиги бэйэбит илиибит иһигэр баара чуолкай. Өскөтүн, мин дьиэм-уотум ыраас, үчүгэйдик хомуллар, иһитхомуос, туттар сэп-сэбиргэл ыһыллыбатах, барыта орунноҥуор сөптөөхтүк уууруллубут буоллахтарына, санаам чэбдигирэрэ, дуураһам ырааһырара чахчы. Ол аата, бу дьиэҕэ олорооччулар бары, бэйэлэрин дьиэлэригэр тапталлаахтык сыһыаннаһаллара, харыстыыллара, киэн туттуулара, сылдьыбыт эрэ киһи хараҕар быраҕыллара эрэбил. Дьиэлээхтэр бары, оҕотуттан улахан киһитигэр диэри, сууйа, харбыы, ыһыллыбыты хомуйа, түспүтү үөһэ тарда сылдьар буоллахтарына - бу дьиэ уһун үйэлэнэр, ыраас экологияланар. Маннык дьиэҕэ-уокка иитиллэн тахсыбыт оҕо бэрээдэктээх, барыга бары харыстанньаҥ, үлэһит, үчүгэйгэ, ырааска тардыһа улаатара саарбаҕа суох.

ҮСҮҺҮНЭН, ТИЭРГЭН ЭКОЛОГИЯТА

Мин үлэбэр-хамнаспар, үөрэхпэр ыраас тиэргэнтэн тахсан, санаам чэбдигирэн, чэпчэкитик үктэнэн, ырайга көтүөх курдук санааланан үлэбэр-үөрэхпэр барабын. Былыргы, биһиги өбүгэлэрбит этэллэринэн «Ыал - тиэргэнинэн» диэн сөптөөҕө итиннэ көстөр. Тиэргэниҥ төһө ырааһый да, соччонон киэҥ. Ол аата эн ыраас дууһалаах, ыалдьытымсах дьиэлээх хаһаайын эбиккин. Тиэргэн ыһыллыбатах, оттор мас, хаптаһын, сүөһү дала, кыбыы о.д.а. хомуллубуттар, хас биирдии тэрил бэйэлэрэ анал миэстэлэригэр кыстанан, уурулланн сыталлар. Мин тиэргэним сайынын күөх отунан үүммүт, дьиэм полисаднига сибэкки, хатыҥ, талах, араас мастар үүнэн туралларр. Эчи көрүөххэ кэрэтин, дууһаҥ үөрэр. Туох да туора киһи хараҕар быраҕыллыбат. Туалет, сайыҥҥы суунар дуус, кирдээх ууну кутар анал дьаама, куһаҕан кэнсиэрбэлэр иһиттэрэ, бытыылкалар о.д.а. кутар дьаама барыта баар. Оттон хомойуох иһин сорох ыаллар сууммут мыылалаах уулларын тиэргэннэрин иһигэр тоҕоллор. Ол иһин олбуордарын иһигэр туох да үүммэт гына хара буорунан бүрүллэр. Саҥа үүнэн эрэр тамылҕаннар, хатыҥчаннар о.д.а. хаталлар, сүһүрэллэр, бүтүгэһин өлөллөр. Оннук олбуорга оҕо да тохтообот, куһаҕан чанчарык быһыыта иитиллэр. Оттон үчүгэй тиэргэннээх ыалга оҕолоро төрөппүттэрин үтүктэн хомуйа, ыраастыы сылдьаллара көрүөххэ астык. Маннык тиэргэнтэн тахсыбыт оҕо айылҕаҕа сыһыана чыҥха атын буолара саарбаҕа суох.

ТӨРДҮҺҮНЭН, УУЛУССАМ ЭКОЛОГИЯТА

Киһи саамай киэн туттар сирэ - уулусса. Дьоннор кэпсэтэллэр: «Биһиги уулуссабыт быдан ыраас, күөх мастардаах, эрэһээҥкилэрдээх, тиэргэҥҥэ киирэр ааннардаах, оппуохалаах олбуордаах - көрөргө олус кэрэ. Хас бырааһынньык иннинэ тахсан күргүөмүнэн бөҕүн-сыыһын хомуйабыт, уматабыт». Итинник кэпсэтиини истиэххэ кэрэ, үчүгэйгэ угуйуу. Дьиҥэр итини ситиһии биһиги барыбыт илиибит иһигэр буолбаат! Маны ситиһэргэ үгүс дэриэбинэлэргэ күрэхтэһиилэри, субуотунньуктары тэрийии наһаа көхтөөхтүк ыытыллар. Ол иннитэн, ыал аайы уулуссалары сөптөөхтүк аттаран, сыһыартаан биэртэлиэххэ наада. Манна биллэн турар оскуола оҕолоро, эдэр ыччаттар оруоллара улахан кыахтаах. Тэрийэр, хамсатар, көҕүлүүр күүстээҕэ чуолкай.

Ол эрээри, аныгы үйэҕэ сүүрэр техника наһаа элбээн дэриэбинэ уулуссаларын үлтү ныһыйан туора-маары сүүрдэллэрэ үксээтэ. Эбиитин ыарахан уйуктаах техникалар, сымнаҕас ийэ буору үлтү ныһыйан наадата суох ыалы кэрийэ хатааһылыыр буоллулар.

Ити иһин, олохтоох нэһилиэк салалтата, ханнык техника хайа уулуссанан сылдьарын, дьыл хайа бириэмэтигэр сөп түбэһиннэрэн сылдьыахтааҕын ыйан туран график оҥоруохтаах. Оччоҕо эрэ биһиги уулуссаларбытын убаастыахпыт, кэрэһэлии көрүөхпүт. Уулусса - үксэ биһиги, биһиги оҕолорбут күҥү быһа сылдьар, сынньанар сирдэрэ. Харыстыаҕыҥ, бадараантан быыһыаҕыҥ, кини ньуурун мэнээк алдьатымыаҕыҥ! Оччоҕо эрэ айылҕабытыгар эмиэ убаастабылынан сыһыаннаһыахпыт дии саныыбын.

БЭСИҺИНЭН, БӨҺҮӨЛЭГИМ ЭКОЛОГИЯТА

Ханнык баҕарар киһи ханна да тэлэһийбитин иһин, наар бэйэтин төрөөбүт бөһүөлэгин ахтан, санаан, атын дойдуну кытта тэҥнээн көрөрө баар буолааччы. Автобуһунан айаннаан иһэн, ким баҕарар, үчүгэй ыраас көрүҥнээх бөһүөлэктэри ымсыыра көрөр. Биллэн турар, ол олохтоох нэһилиэк дьонуттан, кинилэр хайдах дьаһанан олороллоруттан тутулуктааҕа - киһи хараҕар дьэҥкэтик көстөрүттэн.

Бөһүөлэк - оннооҕор биһиги киин куораппыт Дьокуускай - хайдах курдук кэлиҥҥи бириэмэҕэ ырааһырда, чэбдигирдэ. Оттон биһиги тоҕо бэйэбит төрөөбүт бөһүөлэкпитин ырааһырдар, чөл олох көрүҥүр тиэрдэр кыахпыт суоҕуй?

Ол иһин, олохтоох тэрилтэлэр сүбэлэһэн, субуотуннуук тэрийэн чэбдик олох иһин хамсааһын: «Экология - мин дьиэм», «Ыраас салгын - мин доруобуйам» о.д.а. ыҥырыылаах киэҥ далааһыннаах хамсааһыны тэрийии кыайыылаах буолуо дии саныыбын.

Онон экология диэн киэҥ уонна дириҥ өйдөбүллээх хамсааһын. Манна биир киһи, биир ханнык эрэ экспедиция эбэтэр туристическай айаннааһын кыайбата буолуо дии саныыбын. Төттөрүтүн бары биир киһи курдук турунна-хпытына, оҕотуттан кырдьаҕаһыгар диэри кыһаннахпытына тугу эмэни баҕар ситиһиэхпитин сөп. Ол аата, биһиги айылҕабытын, тулалыыр эйгэбитин арааччылыыр эрэ буолбакка, кинини төрүт айылҕа «арыы кыыс» көрүнэр түһэрэр ытык иэстээхпит. Оччоҕо эрэ, кэлэр көлүөнэ ыччаттарбытын ыраас, буруйа суох сибиэнэй харахпытынан утары көрүөхпүтүн сөп дии саныыбын. Ону таһынан, үөһэ этиллибит бары көрүҥнэри үүнэн иһэр ыччаттарбытыгар, эттэригэр-хаанарыгар иҥэрдэхпитинэ эрэ кырдьык айылҕа инники хаһаайыттарын иитэн таһаардыбыт диэн эрэниэ этибит. Умнуман! Былыргылар такайалларын. Бэл биир лабааны да тоһутуу аньыы диэн ааттанара. Сэргэстэһэ үүммүт мастарга дойду иччитэ оонньуур диэн этэллэрэ. Олору тыытыахтааҕар буолуох, сэрэнэн ойуурга сылдьарбыт.

Эһиги, хаһыат аҕааччылара, туох дии саныыгытый?

П.С. КОНДАКОВ,
үтүөлээх Соросовскай учуутал, педагогическай үлэ ветерана,
Модут

РЕФОРМА САЛГЫЫ ЫЫТЫЛЛАР

Кэнники сылларга республика государственнай былааһын нормативнай докумуоннарын Саха сирин пенсионердарыгар атын сирдэрдээҕэр ордук үрдүк пенсиоттаах ыччаттыйыы олохтоммута. Республика Государственнай Мунньаҕа (Ил Түмэн) республика пенсионердарыгар уонна гражданнар сорох категорияларыгар социальнай төлөбүрдэри олохтооһун уонна үбүлээһин туһунан уураах ыйыытынан социальнай төлөбүрдэри үбүлээччиэн республика государственнай бюджета буолар. Уураахха ылыллыбытынан республика иһинэн туттуллар ороруоннаах коэффициент 30 ыйыһыаннаах араастаһыыта аччаабакка оннунан хаалла. Онон урут анаммыт үлэлиир пенсионердар пенсияларын кээмэйэ уларыйбакка төлөбүрэ бара турар.

Маны тэҥэ 4-тэн элбэх оҕону төрөппүт үлэлиир ийэлэргэ, төрөөҕүттэн инбэлиит оҕону төрөппүт ийэлэргэ 45 саастарыгар пенсияны анааһын тохтотулунна. Республика правительствотын уонна Россия пенсиоттаах фондун икки ардыларыгар 2000 сыл муус устар ыйа 28 күнүгэр илии баттаммыт сөбүлэһиигэ олоҕуран Российскай Федерация пенсиоттаах фондун суотугар үбүлэнэр социальнай төлөбүрдэр маннык-тар: Саха сиригэр олорор 70 саастарын туолбут пенсионердарга пенсияларын иһинэн төлөнөр эбии төлөбүр табаһыттарга, чуум үлэһиттэригэр, идэтийбит булчуттарга, балыксыттарга, ыаннаҥыксыттарга өр сыл үлэлээбиттэрин иһин ананар пенсия төлөнүүтэ оннунан хаалла.

Республика государственнай бюджетыттан государственнай пенсиялаах маннык гражданнарга эбии социальнай төлөбүрдэр оҥоһуллаллар. Герой ийэлэргэ ыйга 100 солк., 5-тэн элбэх оҕону төрөтөн 8 саастарыгар диэри улаатыннарбыт ийэлэргэ ыйга 80 солк., төгүрүк тулаайах оҕону иппит ийэлэргэ 1 оҕоҕо 35 солк., 2 оҕоҕо 65 солк., 3 оҕоҕо 100 солк.

Республика иһинэн 4 уонна онтон элбэх оҕону төрөппүт, төрөөҕүттэн инбэлиит оҕону 8 сааһыгар диэри иппит 45 саастаах ийэлэргэ үлэлээбэт буоллахтарына, уһук хоту сир оройуоннарыгар 15 сылтан итэҕэһэ суох үлэлээбит уопсай үлэ ыстаастаахтарга социальнай пособие төлөбүрэ оҥоһуллар. Онон пенсия анааһына буолбакка пособие сааһынан пенсияҕа тахсыахтарыгар диэри төлөнөр.

Урут Саха Республикатын үрдүкү сэбиэтин 1992 сыл муус устар ыйа 3 күнүгэр тахсыбыт дьаһалыгар олоҕуран пенсияҕа тахсыбыт үлэлээбэт ийэ саҥа ананар пособиеҕа тус бэйэтин баҕатынан көһүөн сөп. Пособие төлөнүүтэ республика бюджетыттан үбүлэнэр, кээмэйэ 1500 солк.

Пенсия кээмэйэ үрдээһинигэр бу дьылга РФ правительствотын тохсунньу ыйа 15 күнүнээҕи 26 нүөмэрдээх уурааҕар олоҕуран дойду орто хамнаһын кээмэйэ 1523 солк. тэҥнэһэн бары пенсиялар кээмэйдэрин 1,1 төгүл индексациялаан үрдэтилиннэ. РФ правительствотын муус устар ыйа 9 күнүгэр 270 нүөмэрдээх уурааҕар олоҕуран дойду 1 кварталлааҕы орто хамнаһын 1522 солк. тэҥнэһэн ыам ыйын 1 күнүттэн (1997 сыл от ыйын 21 күнүнээҕи 113 №-дээх Федеральнай сокуоҥҥа олоҕуран) дойдуга олохтоммут орто хамнаһы хас биирдии пенсионер пенсияҕа тахсыбыт хамнаһын тус бэйэ коэффициеныгар тэҥнэнэн ааҕыыга үрдээһин буолар.

Онтон РФ правительствотын от ыйын 9 күнүнээҕи 521 №-дээх уурааҕынан дойдуга 2 кварталлааҕы орто хамнас 1671 солк. тэҥнэнэн атырдьах ыйын 1 күнүттэн пенсия кээмэйин 1,1 төгүл үрдэтии көрүлүннэ. Бу үрдээһиҥҥэ тус бэйэ коэффициенын туттан ааҕыыга оройуоннай коэффициент ааҕыллыыта туттуллубатаҕынан пенсия үрдээһинигэр атырдьах ыйын 8 күнүгэр 122 нүөмэрдээх Федеральнай сокуон ылыллан үлэлээбэт пенсионердар пенсияларын үрдэтиигэ хас биирдии пенсионер хамнаһын тус бэйэ коэффициеныгар туттан дойду орто хамнаһыгар тэҥнээн ааҕыы оҥоһулунна. Ол түмүгэр биһиги улууспутугар 1368 пенсионер пенсиятын кээмэйэ атырдьах ыйын 1 күнүттэн үрдээн төлөбүр балаҕан ыйыгар оҥоһулунна.

Пенсия кээмэйэ индивидуальнай коэффициеныгар ааҕыыга үрдээбит түгэнигэр ыйдааҕы компенсация төлөммөт. Онон пенсия үрдээһинигэр икки вариантынан (1990 сыллаах пенсия сокуонунан, эбэтэр ИКП пенсионер индивидуальнай коэффициенынан 1997 сыллаах Федеральнай сокуонунан) ааҕыллан үрдүк кээмэйэ төлөбүргэ барар. Республика үрдүнэн 205255 пенсионер баар, ол иһиттэн үлэлиир пенсионер ахсаана 60732 киһи, үлэлээбэт пенсионер 144523 киһи. Улуус үрдүнэн 4588 пенсионер баарыттан 879 үлэлиир пенсионер.

Пенсия төлөбүрүгэр 9 ый устата ороскуоттанна уопсайа 52360,381 солк., онтон ыйдааҕы ороскуот 5940,407 солк. тэҥнэһэр.

Республика бюджетыттан 9 ый устата герой ийэлэргэ эбии төлөбүр 232,065 солк., хараҕа суохтарынан төлөнөр эбии төлөбүргэ 9 ыйга 462,400 солк., государственнай сулууспалаахтарга эбии төлөбүр 9 ыйга 536,692 солк. төлөннө.

РФ Госдума мунньаҕар пенсионнай система реформатын олоххо киллэриигэ 4 сокуон бырайыактара дьүүллэһиигэ сылдьаллар. Сүрүн сокуон бырайыагынан буолар - үлэ пенсиятын (трудовой) уонна пенсионнай страховкалааһын сокуонун бырайыага. Үлэ пенсиятын сокуонугар базовай, страховой уонна накопительнай системаларга олоҕуруу киирэллэр. Базовай пенсия үбүлэниитэ бюджет суотуттан буолара сабаҕаланар. Онтон накопительнай, страховой пенсияҕа хас биирдии киһи бэйэтин лицевой счетугар киирбит (мунньуллубут) страховой усуйуоһуттан олоҕуран үбүлээһин өттүн быһаарыыы буолуоҕа.

Пенсионнай реформа олоххо киириэн иннинээҕи бастакы тэрээһин үлэтинэн персонифицированнай учуот үлэтэ буолар.

Персонифицированнай учуот үлэтэ хас биирдии киһини государственнай пенсионнай страховкалааһынынан хабыы 1996 сыллаахтан саҕаламмыта. Быйыл үлэлээбэт пенсионердары уонна пенсия ылар оҕолору страховканан хабыы үлэтэ ыытылынна.

Персонифицированнай учуот 2 этабын үлэтинэн хас биирдии киһи лицевой счетугар биирдиилээн сибидиэнньэни (үлэ ыстааһын, ааҕыллыбыт хамнаһын, страховой усуйуос ааҕыллыытын) хомуйан киллэрии буолар. Улуус үрдүнэн 9 ый түмүгүнэн 12131 киһи госстраховкалааһынынан хабыллыбыттан 1998 сыллаах даанная 8323 киһиэхэ, 1999 сыллаах 8260 киһиэхэ, 2000 сыллаах 7683 киһиэхэ толоруллан туттарылынна. Бу сыыппаралар көрдөрөлөрүнэн биирдиилээн сибидиэнньэ хас биирдии киһиэхэ толоруллан кииринтэ толорута суох.

Манна үгүс өттө биирдиилээн предпринимателлэр, бааһынай хаһаайыстыбалар үлэһиттэрин сибидиэнньэлэрин туттара иликтэрэ көһүннэ. 2000 сыл муус устар ыйтан пенсия анааһына хомуллубут сибидиэнньэлэргэ олоҕуран ааҕыллыыта киирбитэ. Ол курдук 224 саҥа пенсия анаммытыттан биирдиилээн сибидиэнньэнэн ааҕыы 100 киһиэхэ оҥоһулунна онтон атыттарга араас биричиинэнэн ааҕыы тутуллубата.

Ол курдук 1998 сылтан пенсияҕа тахсар киһи үлэтэ суох олорбут буолуон сөп. Тэрилтэ индивидуальнай сибидиэнньэни үлэһитигэр оҥорботох буолуон сөп. Пенсионнай фондаҕа страховой усуйуос төлөммөтөх түгэнигэр үлэ ыстааһа, хамнас ааҕыллыыта пенсия анааһынытыгар ылыллыбат. Биирдиилээн сибидиэнньэлэр туолууларын хаачыстыбата мөлтөҕүнэн сибээстээн 36 тэрилтэҕэ сыыһалаах сибидиэнньэлэр көннөрүүгэ төннөрүллүннэ.

Персонифицированнай учуот 3 түһүмэҕин үлэтинэн толоруллубут сибидиэнньэлэри толоруу хаачыстыбатын, даанная дар чахчыларын бэрэбиэркэлээһин буолар.

Онон пенсионнай реформа олоххо кииринтигэр бу ирдэниллэр үлэлэр чуолкайдык, сөптөөхтүк толорулуннахтарына хас биирдии киһи пенсиянан хаачыллыыта сөпкө быһаарылларын өйдөөххэ наада.

Л.А. СИВЦЕВА,
улуустааҕы пенсионнай фонда управлениетын нач. солбуйаччы

ЭЛЕКТРИЧЕСТВО - АЙЫЛҔА БЭЛЭҔЭ БУОЛБАТАХ

«Энергосбыт» Дьокуускайдааҕы отделениета балаҕан ыйын 24 күнүттэн дьиэҕэ-уокка электроэнергияны туһаныы уонна төлөөһүн бэрэбиэркэтигэр күүскэ турунна. «Энергосбыт» Намнааҕы учаастагын контролердарыгар Намнааҕы РЭС электромонтердара иэстээх ыалларга электроэнергияны араарыыга көмөөҕө быраҕылыннылар.

Билигин Нам селотугар саамай элбэх иэстээх дьоннору билиһиннэрэбит: Куличкина Р.Н. — 982,56 солк., Долганов А.Н. — 1097,77, Колесова Е.Я. - 2000 с. кулун тутартан ыла төлүү илик, Петрова М.И. - 9080,49, Дьяконова М.П. - 953,02, Шадрин В.И. - 522,92, Ильина И.И. - 5865,24, Местников С.И. - 4730,40 солк. Маны тэҥэ Колесов С.Н. электроэнергия иһин хаһан төлөөбүтүн өйдөөбөт, киниискэтэ да суох. Бүгүҥҥү күннээҕи туругунан Нам селотугар 39, Хамаҕаттаҕа 12, Никольскайга 4 ыаллартан электроэнергия араарылынна. Итилэртэн 11 абонент иэһин төлүү охсон, хаттаан холбоннулар. Ити эрээри иккистээн холбонуу — улахан ночоттоох. Хаттаан холбонуу иһин 1200 солк. төлүүргэ күһэллэҕин. Ити иэскин төлөөбүтүҥ таһынан. Маннытан этэн эрдэхтэрэ күтүр киһи икки төгүл төлүүр диэн. Кэмигэр иэҥи-күүһү аахсан иһэр буоллаххытына олохху ордук сынньалаҥ, күҥҥүт ордук сырдык буолуо этэ.

2001 с. алтынньы 1 күнүнээҕи туругунан улуус олохтоохторо энергетиктэргэ 7,5 мөл. солк. төлүүр иэстээхтэр. Ити аастыт сыл бу кэминээҕэр 2 мөл. солк. элбэх. Иэҥикүүһү кэмигэр аахсыы туһунан өйдөтүү, ыҥырыы уонна электроэнергияны араарыы курдук санкциялары туттуу улахан көдьүүһү аҕалбатылар. Соторутааҕыта Мэҥэ-Хаҥалас уонна Амма улуустарыгар электроэнергияны төлөбүрэ суох уоруурга икки холуобунай дьыала көрүлүннэ. Суут быһаарыытынан иэҥи төлөөбөт буолуу уонна хоромньуну оҥоруу иһин гражданнарга биирдии сыл көҥүллэрэ быһыллар миэрэтэ тарыста. Ити суутунан быһаарсыы бастакы холобура буолар. Мантан инньэ электричествоны уоруу чахчыларын иһин суукка көрүү киэҥник практикаланыа диэн сэрэтэбит. Сокуон аата сокуон.

«Энергосбыт» Намнааҕы учаастага

ДУОБАТЧЫТ СААҺА ЭДЭРСИЙЭР

Соторутаабыта Дьокуускай куорат дуобат декадатын киининэн буолла. Ол курдук биир кэмнэ 4 улахан күрэхтэһии тэҥнэ ыытылынна. Саамай улахан күрэхтэһии аан дойду дуобатын федерациятын вице-президенэ В.И. Птицын бириинҕэр Норуоттар икки ардыларынаабы турнир дуобаты таптааччылар болҕомтолорун тардыабын тарта. Бу күрэхтэһии туһунан хаһыатынан, телевидениенэн сөптөөхтүк сырдатылынна, онон үс атын күрэхтэһиилэргэ тохтообун.

100 харахтаах дуобакка күрэхтэһии быйыл 4-с төгүлүн ыытылынна. Кыттааччыта баара-суоҕа 16-лар. Онтон улахан киһитэ үстэр эрэ, бары кэриэтэ маастарга кандидаттар. Биһиги улууспутуттан Никита Габышев, Валера Эверстов күүстэрин холостулар. 7 тур түмүгүнэн эр дьоннорго Чурапчыттан Михаил Нестеров чемпионнаата, иккис миэстэни Дьокуускайтан Бэргэн Никитин ылла, үһүс миэстэҕэ коэффициениынан хотторон Нам 1 №-дээх орто политехническай оскуолатын 7-с кылааһын үөрэнээччитэ Никита Габышев таҥыста. Дьахталларга республика хас да төгүллээх чемпионката, маастарга кандидат Анастасия Яковлева тэҥнээбин булбата. Иккис призерунан Сунтаартан Мария Михайлова, үһүс призерунан Дьокуускайтан Мария Флегонтова буоллулар.

Нуучча дуобатыгар республика фестивала 13 төгүлүн ыытылынна, манна 80 дуобатчыт кыттыыны ылла, олор истэригэр 3 спорт маастара, 55 маастарга кандидат, 22 бастакы разрядтаахтар. Күрэхтэһээччилэр улахан аҥардара оскуола үөрэнээччилэрэ. Эр дьоҥҥо Савва Аргунов (Мэҥэ-Хаҥалас) чемпионнаата. Иккис миэстэни Александр Назаров (Дьокуускайтан), үһүс миэстэни Виталий Монастырев (Чурапчы) ыллылар. Дьахталларга Мария Бырдыннырова (Чурапчы), иккис миэстэни Екатерина Корякина (Дьокуускай), үһүс миэстэни Розалия Егорова (Нам) ыллылар. Ветераннарга чемпион үрдүк аатын Нам улууһун дуобатчыта Егор Леонтьев ылла. Уолаттарга Гера Стручков (Дьокуускай), кыргыттарга Рена Ноговицына (Чурапчы) тэҥнээхтэрин булбатылар.

Төрдүс күрэхтэһиинэн республика 12 төгүллээх чемпионун Н.Н. Саввинов турнира буолла. Манна күрэхтэһээччилэр ахсаннара сыллата элбээн иһэрэ бу күрэхтэһии үрдүк таһымнаахтык ыытылларын кэрэһэлиир. Ол курдук 2000 с. 166 кыттааччы баар эбит буоллаҕына, быйыл 174 кыттааччы баар, онтон уола 107, кыыһа 67. Саамай элбэх кыттааччы Мэҥэ-Хаҥалас улууһуттан кэлбит - 45 оҕо. Дьокуускайтан - 28, Чурапчыттан - 25, Амматтан - 16, Хаҥаластан - 14, Горнайтан - 11, Намтан - 8, Уус-Алдантан - 7, Сунтаартан - 6, Тааттаттан - 5, Өлүөхүмэттэн - 4, Ньурбаттан, Хатастан - 2-лии, Үөһэ Бүлүүттэн - 1 оҕо.

Күрэхтэһии үс бөлөҕүнэн ыытылынна. Саамай кыраларга (11 саастарыгар диэри) уолаттарга 57-лээр, кыргыттарга 34-тэр. Төһө да кыра буоллаллар таблицаттан уонна оонньуур партиялаттан көрдөххө оонньуур маастарыстыбалара үрдээбитин көрдөрөр, ол курдук маастарга кандидаттар үстэр, I разрядтаахтар 7-лэр, II разрядтаахтар 27-лэр. Кыргыттарга быйыл күһүн 100 харахтаах дуобакка Европа чемпионкатын үрдүк аатын саха дуобатчыттарыттан аан бастакынан ылбыт маастарга кандидат Рена Ноговицына (Чурапчы) бастаата, иккис миэстэни Ренаҕа коэффициенынан баһыйтаран Сунтаартан сылдьар I разрядтаах Таня Федорова ылла. Онтон үһүс миэстэҕэ түөрт тэҥ очколаах оҕолортон коэффициена үрдүгүнэн Нам улууһуттан I Хомустаах орто оскуолатын үөрэнээччитэ Саина Попова таҥыста уонна боруонса мэтээлинэн, 500 солк. харчынан уонна грамотанан наҕараадаламмытын хайгыахха эрэ сөп. Саина улахан күрэхтэһиигэ бастакы оонньоохуна. Инникитин үчүгэйдик дьарыктаннаҕына, элбэхтик күрэхтэстэҕинэ республика биир күүстээх дуобатчыта буола үүнүөн сөп.

Орто саастаах уолаттарга 35 оҕо күрэхтэстэ, үксүлэрэ маастарга кандидаттар уонна I разрядтаахтар. Бастакы миэстэни Дьокуускайтан сылдьар республика хас да төгүллээх чемпиона Гера Стручков эрэллээхтик ылла. Онтон 5 оҕо 5 очколаахтар, итилэртэн коэффициена үрдүгүнэн иккис миэстэҕэ Мэҥэ-Хаҥалас үөрэнээччитэ Петя Аргунов, үһүс миэстэҕэ Дьокуускайтан Ньургун Нальяхов ыллылар.

Орто саастаах кыргыттарга 21 кыыс оонньоотулар. Манна 4 кыыс 5 очкону ылан тэҥ балаһыанньаланнылар. Миэстэлэри эмиэ коэффициент көмөтүнэн үллэһиннилэр. I уонна II м. Чурапчыттан сылдьар Саргы Захарова, Марфа Данилова, III м. Мэҥэ-Хаҥаластан Аня Чупрова ыллылар.

Улахан саастаах кыргыттарга 12 кыыс оонньоото, онтон 8-ра маастарга кандидаттар. Бастакы миэстэни Мэҥэ-Хаҥаластан Туяра Дмитриева, II-III м. Чурапчыттан Лена Захарова, Дьокуускайтан Надя Павлова ыллылар.

Улахан уолаттарга 15 уол оонньоото, онтон аҥара маастарга кандидаттар. Бастакы миэстэни эрэллээхтик Н.Н. Саввинов урукку турнирдарын чемпиона уонна призера Слава Варламов ылыаҕын ылла. II-III м. эмиэ Чурапчы уолаттара Юра уонна Миша Нестеровтар ыллылар.

Бастаабыт оҕолор дипломнарынан, мэтээллэринэн уонна 1000 солк. харчынан бириэмийэлэннилэр. Иккис миэстэни ылбыттар тыһыынчаттан тахса суумалаах фотоаппараттары, дипломнары, мэтээллэри ылан үөрдүлэркөттүлэр. Үһүс миэстэлээхтэр мэтээллэринэн, дипломнарынан уонна 500 солк. харчынан бириэмийэлэннилэр. Маны таһынан хас бөлөх аайы 10 миэстэ иһигэр киирбиттэр эмиэ бириис ылан үөрдүлэр-көттүлэр. Ол курдук IV миэстэлээхтэр - 300 солк, V м. - 200 солк., VI м. - 100 солк., VII м. - «Адидас» форма, VIII-X м. кинигэлэринэн бириэмийэлэннилэр. Маны таһынан, Амматтан күрэхтэһиигэ кыттыбыт 18 оҕоҕо куоракка олорор биир дойдулаахтара хоруопкалаах шоколад, үчүгэй кинигэ туттардылар.

Ыытыллыбыт турнир түмүгүн көрдөххө дуобаттыыр оҕо ахсаана сыллата элбээн иһэрэ, оонньуур маастарыстыбалара үрдээн иһэрин кэрэһэлиир. Ол туоһутунан начальнай оскуолаҕа үөрэнэр оҕолор II-I разрядтаммыттара уонна республика XIII фестивалыгар улахан дьону кытта оонньоон, сорохторун хотуталаабыттара буолар.

Р.Н. ЕГОРОВА,
ДЮСШ тренерэ

ИКИРЭЭХ ТЫЛЛАР

Күнү **СЕМЕН ОСИПОВИЧ** 75 сааскын, **АНАСТАСИЯ ВАСИЛЬЕВНА** 55 сааскын туолбуккутунан улусПО кырдьаҕастарын аатырыттан итиитик-истиҥник эҕэрдэлиибит.

Эһиги кооперация тэрилтэтигэр уһун, сыралаах, эҥкилэ суох үлэҕитин, бииргэ үлэлээбит табаарыстаргыт үрдүктүк сыаналыыллар.

Баҕараллар эһиэхэ уһун дьоллоох олоҕу, кытаанах доруобуйаны. Оҕолоргут-уруулларгыт бу ырыынак ыар тыыныгар оҥустарбакка үлэлээх-хамнастаах, дьоллоох олохтоох дьон буолалларыгар баҕарабыт.

УлусПО ветераннарын сэбиэтэ

Репертуар кинотеатра «САРДАҢГА»

11, 13, 14 октября четверг

Новый, цветной мультсериал **«ПОКЕМОН» Приключения Джото Спасатель»** - нач. 13, 14х - 12 час. (Эш и Пикачу спасают своего упрямого друга)

Цена билета — 5 руб.

Новая, цветная кинофантастика **«ПЛАНЕТА ОБЕЗЬЯН»** - нач. 15, 17, 20 час. (Космическая фантастика).

Цена билета - 15 руб.

12 октября пятница

Завершающее мероприятие Недели пожилых **«ЫРЫА ОЛОҔУМ АРГЫҺА»** Концерт-рандеву. Саҕаланар - 17 часстан.

Ночной киносеанс для полуночников новая, цветная авантюрная комедия **«СЕРДЦЕЕДКИ»** - нач. 22 часа. (Великолепно слаженный, мошеннический дуэт матери и дочери).

Цена билета - 20 руб.

ТАРИФЫ ТЕЛЕРАДИОЦЕНТРА «НАМ» НАМСКОГО УЛУСА НА ПОЛИТИЧЕСКУЮ РЕКЛАМУ

Стоимость 1 минуты в рублях

Вид предвыборной агитации	Радиовещание: В прямом эфире	Радиовещание: В записи	Телевидение: В прямом эфире	Телевидение: В записи
Выступление	200,0	375,0	400,0	515,0
Интервью	220,0	380,0	430,0	550,0
Горячая линия	225,0	400,0	450,0	575,0
Дискуссия, Дебаты	220,0	380,0	420,0	550,0
Пресс-конференция	220,0	380,0	420,0	550,0
Круглый стол	220,0	380,0	420,0	550,0
Изготовление продукции	**Радиовещание**		**Телевидение**	
Видеозаставка			550,0	
Рекламный ролик	от 320,0		от 1400,0	
Телерадиоочерк	500,0		6250,0	
Прокат ролика	**А**	**Б**	**А**	**Б**
До 15 секунд	70	80	100	120
До 30 секунд	110	160	170	240
До 45 секунд	150	240	240	360
До 60 секунд	200	320	320	480

Примечание: «А» - ролики, изготовленные в НВК
«Б» - ролики, изготовленные ТРЦ «Нам» и у других изготовителей.

ИДьУО иһитиннэрэр

КӨЛӨППҮНЭНИ ҮГЭННЭЭН ҮОРААЛЛАР

Намнаабы гимназия таһыгар сыппыт 80 мм. диаметрдаах турба уоруллубутун туһунан В.Н. Попов биллэрдэ. Бэрэбиэркэ ыытыллар. Алтыннны 3 күнүгэр Семенов С.Л. өрүскэ сылдьан сүппүтүн туһунан I Хомустаахтан иһитиннэрии киирбитигэр көрдөөһүн ыытылла сылдьар. Эмиэ ити күн Фролочкин М.Д. уонна Токарев Д.В. 5 кг. кэриҥэ көлөппүнэни үргээн илдьэ сылдьаллара ИДьУО сотрудниктарынан 1 №-дээх постка тутулуннулар. Маныаха холуобунай дьыала көбүтүлүннэ.

Нөҥүө күнүгэр эмиэ ити постка Путримов А.М. 2 кг. кэриҥэ көлөппүнэ тутулунна. Холуобунай дьыала тэрилиннэ.

Алтыннны 6 күнүгэр «Суһал көмө» станциятыгар саҕа дэҥнэммит Марков А.Н. киллэрилиннэ. Алтыннны 7 күнүгэр 1978 с. төрүөх Хатырык олохтоохо бэйэтигэр тийиннэ.

Общественнай миэстэҕэ итирик туруктаах сылдьан 15 гражданин административнай эппиэккэ тардылыннылар. Бытархай күлүгэннээһин иһин 8 киһи тутулунна.

1 уонна 2 №-дээх постарга дьуһуурустубалар салгыы ыытыллаллар.

ГИБДД линиятынан 39 боротокуол оҥоһулунна, 9 техника ыстарааптыыр стоянкаҕа туруорулуннулар. Нэдиэлэ устатыгар суол быһылаана таһаарыллыбата.

КЭРИЭСТЭБИЛ

Анна Матвеевна тыыл дьиҥнээх ветерана. Кинилэр курдук дьон тыылга үлэлээн кыайыыны аҕалсыбыттара. Сэрии саҕана тылга оҕодьахтар хаалбытыгар саастарын сиппит кыргыттар кыайыыларын биһиги кыралар ымсыыра көрөрбүт. Ааныс сэрии сылларыгар эр дьону солбуйбут туруу үлэһит. Кэлин сылларга бочуоттаах сынньаланҥа барыар диэри ынах ыан үүт үрүйэни сүүрдүбүтэ. Кини таптыыр сайылыга Бардыалаах этэ. Оннооҕор пенсияҕа да олордор хамсыырын тухары хонтуораҕа остуорастаан уһуннук үлэлээбитэ.

Киһи биирдэ олорорун олорбут, үлэтин үлэлээбит, 4 оҕотун атаҕар туруоран, үөрэхтээх, идэлээх дьон оҥорон улахан олоҕу олордо-диэн бырастыылаһа кэлбиппэр аҕыннылар. Ааныс кырдьык дьаһаллаах, саҥа дьиэ туттаран оҕолорунаан быр-баччы ичигэс гаастаах дьиэҕэ олорон аастаҕа.

Чугас ыала буолан биһиэхэ өрүүтүн сылдьааччы. Онно былыргы дьон төрүттэрин, сири-дойдуну билэриннэн киһи эрэ тэҥнэспэт памяттааҕын сөҕөбүн. Бирэммэ бэйэтэ хаама сылдьар кыракый энциклопедия курдук сыаналыыбын.

Ситигирдик, быһаччы бэйэм харахпынан көрүүбүнэн Анна Матвеевна Жиркова олорон ааспыт олоҕун билиһиннэрдим.

Н. КОКОРЕВ.

ДУОБАТЧЫТТАР ИСТИИЛЭРИГЭР!

Алтыннны 13-14 күннэригэр дуобат дьиэтигэр сарсыарда 10 чаастан саанырбыт дуобатчыттар нуучча дуобатыгар күрэхтэһиилэрэ буолар. Күрэхтэһиигэ 50 уонна онтон аҕа саастаах дуобатчыттар кытталлар.

Кыттааччы 20 солк. усунуос төлүүр. Бары швейцарскай системанан 9 тууру оонньууллар. Түмүгэ 3 бөлөххө араарыллан оҥоһуллар: дьахталлар, 50-60 саастаах эр дьон, 61 саанныттан аҕа саастаахтар.

Дуобат федерацията

Продаю или меняю а/м ВАЗ - 21093 89 г. выпуска, в хорошем состоянии.
Тел. 21-9-53
после 18.00

Военный комиссариат Намского улуса проводит отбор кандидатов из числа офицеров, уволенных с военной службы и членов их семей на получение дополнительного образования на базе Института экономики, финансов и права по следующим специальностям:

— менеджмент (персональный менеджмент, менеджер-консультант, менеджер безопасности предпринимательской деятельности, менеджер по кадрам);

— финансы и кредит (кредитование малого бизнеса, предпринимательской деятельности в сфере малого среднего бизнеса);

— бухгалтерский учет, анализ и аудит (специалист банковского дела, эксперт информационно-аналитического отдела банка, налоговое дело, бухгалтер-ревизор, бухгалтер-экономист).

По окончании курса слушатели будут иметь возможность на конкурсной основе трудоустроиться в одном из банков обществ взаимного кредита.

Слушатели на время учебы обеспечиваются бесплатным проживанием в гостинице института и трехразовым питанием.

За более подробной информацией об условиях и порядке поступления обращаться в военный комиссариат улуса.

Военный комиссар Намского улуса подполковник А. ЕРШОВ

БИЛЛЭРИИЛЭР РЕКЛАМА

ГУП ФАПК «Нам» реализует по оптовой цене:
1. Картофель кг. - 8 рублей
2. Капуста кг. - 8 рублей (свыше 100 кг. - 7-50 рб.)
3. Морковь кг. - 15 рублей
4. Роса шт. - 8 рублей
5. Мука 50 кг. - 530 рублей

Адрес: с. Нам, ул. Ст. Платонова, 3 (здание стар. Сбербанк), телефон 21-1-91.

Продаю срочно:
Мотоцикл «Урал» 1992 г. вып., пробег 20 т. км. в отличном состоянии.
Мотоцикл «Восход-3м-01», новый.
Кровать-манеж детский, деревянный, новый.
Обр. по тел. 22-3-37 в любое время.

Продается электрическая швейная машинка «Чайка» б/у и козлик 3 мес.
Обр-ся по тел. 22-7-16

Намскому управлению ЖКХ срочно требуются на работу рабочие по сан. очистке.

Бииргэ үөрэнэр дьүөгэбитигэр Пинигина Наташаҕа убайа, ийэтигэр Мария Никитичнаҕа талаллаах уола
ПИНИГИН Саша
хомолтолоохтук өлбүтүгэр дириҥ кутурҕаммытын тиэрдэбит.
Хамаҕатта саха-француз оскуолатын 6-с кылааһын коллектива, төрөппүттэрэ, кылаас салайааччыта

I-ХУБ үлэһиттэригэр Пинигина Софья Петровнаҕа сиэнэ, Азарова Анастасия Афанасьевнаҕа уонна Сидорова Жанна Афанасьевнаҕа быраттара
ПИНИГИН Саша
эдэр саанныгар хомолтолоохтук өлбүтүнэн дириҥ кутурҕаммытын тириэрдэбит.
I Хомустаах участковай балыыһатын үлэһиттэрэ

РЕДАКТОРЫ СОЛБ. Г.К. ЭВЕРСТОВ

ОТДЕЛЛАР: информация, сурук, төрүт культура, — 21496; ; бухгалтерия — 21332; факс — 21332; "НАМ" ТРК — 21632; иллюстрация уонна реклама (секретариат), редакционнай издательскай система — 21141

Тэрийэн таһаарааччылар: СР Правительствота, Нам улууһун дьаһалтата, редакция коллектива. Маассабай информация средстволарын туһунан РФ Сокуоннарын тутуһууну хонтуруоллуур уонна регистрациялыыр РФ бэчээккэ Госкомитетын СР региональнай управлениетыгар регистрацияламмыт нүөмэрэ — Я 0085.

Сурукка ааккытын-суолгутун, үлэҕитин, дьиэҕит аадырыһын чопчу ыйыҥ. Редакцияҕакиирбит суруктар төннөрүллүбэттэр. *Автор этэрэ хаһыат санаатыныын мэлдьи биир буолбат.*

"ЭҢСИЭЛИ" - Нам улууһун хаһыата.
678380, Саха Республиката, Нам с., Заложнай уул. 2.
E-mail: editor@namtsy.sakha.ru

Талылынна уонна таҥылынна "Эҥсиэли" хаһыат редакционнай-издательскай систематыгар.
Хаһыат Дьокуускайга "Сахаполиграфиздат" НИПК бэчээттэннэ, Орджоникидзе уул. 38.
Формата А3. Кээмэйэ 1,0 бэчээт. лиис.
Индекса — 54889. Тираһа — 2057
Бэчээккэ илии баттанна —12:00 ч, 10. 10. 2001
Сакааһын №-рэ — 117